

Aan de Minister van Algemene Zaken, Innovatie,
Overheidsorganisatie, Infrastructuur en Ruimtelijke Ordening
en de Minister van Financiën en Cultuur
L.G. Smith Blvd. 76
Alhier

Uw brief:

Uw kenmerk:

Datum: 2 april 2025

Kenmerk: RvA 62-25

Onderwerp: Advies ex artikel 25 van de Landsverordening Raad van Advies (AB 2022 no. 137), inzake de instelling van begrotingsfondsen

1. Aanleiding

In april 2024 bracht de Raad een advies ex artikel 25 van de Landsverordening Raad van Advies (AB 2022 no.137) uit over de inrichting van de overheidsorganisatie. Dit advies kreeg het karakter van een algemene voorlichting¹ waarmee de Raad in de context van de aankomende verkiezingen - die toen nog gepland stonden voor juni 2025 - enige aanknopingspunten wilde geven in de gedachtevorming over de inrichting van de overheidsorganisatie. Ook in het thema van het jaarverslag 2024 'Naar samenhang, duidelijkheid en transparantie in een nieuwe overheidsorganisatie' werd specifiek de aandacht voor dit onderwerp gevraagd.

Ten aanzien van de overheidsorganisatie baren twee ontwikkelingen de Raad namelijk zorgen. De eerste betreft de instelling en samenstelling van de ministeries, die elke regeerperiode veranderen. De tweede heeft betrekking op de aanhoudende golf van verzelfstandigingen van overheidsinstanties. Beide ontwikkelingen worden dikwijls gekenmerkt door niet goed onderbouwde en weinig transparante besluitvorming en leiden tot een versnippering die de samenhang en eenheid van zowel de inrichting als het beleid van de overheid niet ten goede komt.

In het verlengde van de eerdere advisering wordt thans de aandacht gevraagd voor een andere ontwikkeling die ook een nadelige invloed heeft op de samenhang en eenheid van beleid, namelijk de instelling van aparte begrotingsfondsen. Aan het begin van een nieuwe regeerperiode acht de Raad het moment opportuun om deze ontwikkeling nader onder de loep te nemen. Ook omdat sinds de COVID-pandemie de

¹ Voorlichting ex artikel 25, onderdeel a, van de Landsverordening Raad van Advies (AB 2022 no. 137), inzake de inrichting van de overheidsorganisatie, d.d. 25 april 2024 (kenmerk: RvA 25-24), waarin wordt verwezen naar de verschillende verzelfstandigingsadviezen uit het verleden.

instelling van een Begrotingsfonds Pandemische Veerkracht en Innovatie wordt aangekondigd hoewel de betreffende wetgeving nog niet in het wetgevingsproces is gebracht.

Beoogd wordt om met het onderhavige advies uit eigen beweging dat het karakter van een algemene voorlichting heeft, een afwegingskader te presenteren in het licht waarvan bestaande en eventuele toekomstige begrotingsfondsen bezien dienen te worden.

In het onderstaande zal in het algemene deel een inventarisatie gegeven worden van de thans in Aruba bestaande begrotingsfondsen waarna de voor- en nadelen van dergelijke fondsen besproken zullen worden. Vervolgens zal worden ingegaan op de constatering van de Raad bij de instelling en het vaststellen van de begrotingen van de Arubaanse begrotingsfondsen. Tenslotte wordt het advies afgesloten met een conclusie en worden enkele aanbevelingen gedaan.

2. Algemeen

In Nederland wordt onder een begrotingsfonds een onderdeel van de Rijksbegroting verstaan voor het afzonderlijke beheer van bepaalde ontvangsten en uitgaven voor een bepaald doel.²

Voorts wordt in de toelichting op de Nederlandse Tijdelijke wet Klimaatfonds vermeld dat 'een begrotingsfonds bedoeld is om financiële middelen meerjarig te reserveren voor de financiering voor een bepaald doel'.³ Daarnaast staat er in deze toelichting dat 'hiermee wordt geborgd dat de middelen besteed worden aan de doelstellingen van het fonds en ze niet voor andere doelen kunnen worden aangewend. Bovendien blijft het saldo meerjarig beschikbaar. Hierdoor kunnen niet bestede gelden van het fonds onbeperkt worden meegenomen naar het daaropvolgende begrotingsjaar'.⁴

In Aruba staat de juridische grondslag voor het instellen van begrotingsfondsen in hoofdstuk VII van de Comptabiliteitsverordening 1989 (AB 1989 no. 72) (hierna: CV 1989). In artikel 39 van de CV 1989 is bepaald dat bij landsverordening begrotingsfondsen kunnen worden ingesteld. Een begrotingsfonds staat onder toezicht van de betrokken minister en de minister van Financiën. Dit is volgens de toelichting onder meer noodzakelijk, omdat het wel en wee van een begrotingsfonds ook invloed heeft op de financiële toestand van het Land.⁵

² Kamerstukken II 2022/23, 36350, nr. 2, p. 50.

³ MvT Nederlandse Tijdelijk wet Klimaatfonds, p. 6.

⁴ MvT Nederlandse Tijdelijk wet Klimaatfonds, p. 3.

⁵ MvT CV 1989, p. 59.

In artikel 40 van de CV 1989 is verder bepaald dat begrotingsfondsen afzonderlijk worden beheerd. Dit om, volgens de toelichting, te voorkomen dat een begrotingsfonds onder bepaalde omstandigheden oneigenlijk zou kunnen worden gebruikt.⁶

Uit een inventarisatie is gebleken dat op dit moment in Aruba de volgende begrotingsfondsen (nog steeds) bestaan:

- Het Garantiefonds (AB 1995 no. 50)
- Het Fonds Afvloeiing personeel (AB 1995 no. 50)
- Het Interim-Wegeninfrastructuurfonds (AB 2002 no. 89)
- Het Tourism Product Enhancement Fund (hierna: TPEF) (AB 2010 no. 55)
- Het Onderwijsfonds (AB 2012 no. 44)
- Het Criminaliteitsbestrijdingsfonds (AB 2012 no. 52)
- Het Interim Begrotingsfonds Restmiddelen Fondo Desaroyo Aruba (AB 2017 no. 60)
- Het Interim Begrotingsfonds Sociaal Crisisplan Aruba (hierna: IBSCA) (AB 2018 no. 84)
- Het Begrotingsfonds Migrantenproblematiek Venezuela (AB 2020 no. 191)

In de bijlage van dit advies is een tabel opgenomen, waarin per fonds wordt aangegeven wat de doelstelling ervan is en door wie het fonds wordt beheerd.

3. Voor- en nadelen van begrotingsfondsen

In de toelichting op de instelling van het Criminaliteitsbestrijdingsfonds worden als mogelijke voordelen van een begrotingsfonds genoemd:

‘de betere aansluiting bij de beoogde planmatige aanpak, de mogelijkheid de saldi naar volgende jaren over te laten gaan en het voordeel van een afzonderlijk beheer en administratie, waardoor in beginsel sneller tot verantwoording, zowel beleidsmatig als financieel, kan worden overgegaan, hetgeen op zijn beurt weer ten goede kan komen aan het dragen van ministeriële verantwoordelijkheid in deze.’⁷

De hierboven genoemde voordelen kunnen echter ook nadelig werken. Zo voorkomt aan de ene kant de mogelijkheid saldi naar volgende jaren over te laten gaan bestedingsdruk om het geld voor het einde van het jaar op te maken. Aan de andere kant kan het ertoe leiden dat voor de beschikbare middelen een doel gezocht gaat worden, dat wellicht niet volledig bij de oorspronkelijke doelstelling aansluit. Dit gevaar dreigt met name als de doelomschrijving van het fonds niet helemaal duidelijk is, of als

⁶ MvT CV 1989, p. 59.

⁷ MvT Landsverordening Criminaliteitsbestrijdingsfonds, p. 2.

er geen goed toezicht is.⁸ Onduidelijkheden in de doelomschrijving kunnen verder leiden tot versnippering van overheidsbeleid, doublures in taken en verantwoordelijkheden binnen de overheid en daarmee afbakeningsproblemen in de uitvoering.

Verder leidt een begrotingsfonds tot meer uitvoeringslasten, zoals het opstellen van een aparte begroting en een jaarverslag en het toezicht op het beheer van het fonds.⁹

Het grootste nadeel van een begrotingsfonds is waarschijnlijk wel dat bepaalde uitgaven worden onttrokken aan, of in ieder geval, op enige afstand worden gezet van de prioriteitsbepaling binnen het totaal van de begroting; de in het fonds ondergebrachte middelen worden niet meegenomen in de jaarlijkse afweging tussen de verschillende noodzakelijke bestedingsmogelijkheden van de beschikbare schaarse publieke middelen.¹⁰ De specifieke oormerking van financiële middelen voor de doelstelling van het fonds betekent immers dat bepaalde middelen uitsluitend voor specifieke doeleinden aangewend mogen worden en niet meer gebruikt kunnen worden voor andere op dat moment wellicht nuttigere of noodzakelijkere toepassingen.¹¹

4. De instelling van begrotingsfondsen

De Raad heeft in zijn adviezen op de ontwerp-landsverordeningen waarmee begrotingsfondsen worden ingesteld in principe geen grote bezwaren geuit tegen de instellingen ervan. Uitzondering hierop betrof het IBSCA. Volgens de Raad werd onder meer de noodzaak voor het instellen van dit fonds niet voldoende gemotiveerd.¹²

Wel is in een aantal gevallen achteraf gebleken dat de doelomschrijving aanleiding geeft tot discussie. Zo dienen, volgens de instellingsverordening, uitgaven uit het TPEF te worden aangewend tot een verbetering van het toeristische product.¹³ Het feit dat op basis van deze bepaling ook onderhouds- en schoonmaakwerkzaamheden

⁸ <https://www.rekenkamer.nl/actueel/andere-rubrieken/weblog/2023/aantrekkelijk-en-riskant-rijksfondsen>.

⁹ MvT Wet Nationaal Groeifonds, p. 2, vindplaats Kamerstukken II 2021/22, 35976 nr. 3.

¹⁰ https://esb.nu/wp-content/uploads/2022/11/editie_pdfs_1993_0385_tcm445-266136.pdf.

¹¹ https://esb.nu/wp-content/uploads/2022/11/editie_pdfs_1993_0385_tcm445-266136.pdf.

¹² Zie het advies van de Raad op de ontwerp-landsverordening tot instelling van een tijdelijk begrotingsfonds ten behoeve van een slagvaardige en effectieve implementatie van het Integraal Sociaal Crisisplan Aruba over de periode van 1 augustus 2018 tot en met 31 december 2019 (Interim Begrotingsfonds Sociaal Crisisplan Aruba), d.d. 29 november 2018, kenmerk RvA 194-18.

¹³ Zie artikel 3, derde lid, van de Landsverordening tot oprichting van een tweetal begrotingsfondsen ten behoeve van de toeristische promotie van Aruba onderscheidenlijk ten behoeve van de verbetering van het toeristische product Aruba (AB 2010 no. 55). Het Aruba Tourism Marketing Fund werd in 2011 opgeheven (zie artikel 6A, onderdeel A, van de Landsverordening van 17 februari 2011 houdende bijzondere bepalingen in verband met de instelling van een nieuwe Aruba Tourism Authority).

worden begroot, leidt al jaren tot de opmerking van de Raad dat de uitvoering van onderhouds- en schoonmaakwerkzaamheden niet is gericht op de verbetering van het toeristische product Aruba, maar op het behoud van deze verbeterde zaak en dat deze werkzaamheden daarom dan ook niet bekostigd dienen te worden uit het TPEF.¹⁴ Volgens de regering volgt uit de doelstellingen van het begrotingsfonds echter dat ook onderhoud uit het TPEF kan worden betaald, waarbij er tevens op gewezen wordt dat het woord “verbeteren” (“enhancement”) een breed begrip is en dat de projecten die door het TPEF worden bekostigd, zorgen voor het verbeteren, verfraaien en of behouden van een kwalitatief hoog niveau van het toeristisch product Aruba.¹⁵

De Raad heeft al eens aangegeven dat het van belang is dat de term ‘verbetering van het toeristische product Aruba’ wordt gedefinieerd en dat de kaders van de bestemming van de middelen uit dit fonds duidelijk worden vastgelegd.¹⁶ Hiermee wordt duidelijk wat de exacte reikwijdte van de bestemming van de middelen uit het fonds is. Ook werd al geadviseerd om een duidelijke visie van het TPEF te formuleren en hieraan een meerjarig activiteitenplan te koppelen.¹⁷ Hiermee zou voorkomen kunnen worden dat de prioriteitsstelling te gemakkelijk wordt aangepast en de beschikbare middelen plotseling worden ingezet voor projecten die mogelijk niet eens op de oorspronkelijke prioriteitenlijst stonden.

Verder bleek de reikwijdte van het in de Landsverordening Criminaliteitsbestrijdingsfonds (AB 2012 no. 52) gehanteerde begrip criminaliteitsbestrijding achteraf niet duidelijk genoeg. Deze onduidelijkheid gaf aanleiding tot een wetswijziging. In de toelichting op de voorgestelde wijzigingen staat dat de werking van het fonds gebreken vertoonde onder meer met betrekking tot de reikwijdte van het begrip bestrijding van

¹⁴ Zie onder meer het advies van de Raad op de ontwerp-begroting van het TPEF voor het dienstjaar 2017 d.d. 17 augustus 2016, kenmerk RvA 100-16, het advies van de Raad op de ontwerp-begroting van het TPEF voor het dienstjaar 2018, d.d. 11 april 2018, kenmerk RvA 56-18, het advies van de Raad op de ontwerp-begroting van het TPEF voor het dienstjaar 2019, d.d. 30 januari 2019, kenmerk RvA 05-19 en het advies van de Raad op de ontwerp-landsverordening houdende vaststelling van de uitgaven en ontvangsten van het TPEF voor de dienstjaren 2020 en 2021, d.d. 4 mei 2022, kenmerk RvA 22-22.

¹⁵ Zie het Nader Rapport bij het advies van de Raad op de ontwerp-landsverordening houdende vaststelling van de uitgaven en ontvangsten van het TPEF voor de dienstjaren 2020 en 2021, d.d. 17 augustus 2022, kenmerk SMR-W-270/2021, p. 8 en 9.

¹⁶ Zie het advies van de Raad op de ontwerp-landsverordening tot vaststelling van de begroting van het Tourism Product Enhancement Fund voor het dienstjaar 2019, d.d. 30 januari 2019, kenmerk RvA 05-19

¹⁷ Zie onder meer de adviezen van de Raad op ontwerp-begroting TPEF voor het dienstjaar 2024 (d.d. 2 november 2023, kenmerk RvA 68-23, pagina 2), het dienstjaar 2023 (d.d. 10 oktober 2022, kenmerk RvA 83-22, pagina 1-3), het dienstjaar 2022 (d.d. 22 september 2022, kenmerk RvA 76-22, pagina 2-3), het dienstjaar 2019 (d.d. 30 januari 2019, kenmerk RvA 05-19, pagina 1-2), alsmede pagina 6 van het advies van de Raad op de ontwerp-landsverordening houdende vaststelling van de uitgaven en ontvangsten van het Tourism Product Enhancement Fund voor de dienstjaren 2020 en 2021, d.d. 4 mei 2022, kenmerk RvA 22-22.

criminaliteit.¹⁸ Welke concrete gebreken het fonds vertoonde werd niet nader toegelicht en in het ontwerp werden geen wijzigingen aangebracht in (de reikwijdte van) het begrip bestrijding van criminaliteit. Onduidelijk blijft dus welke concrete gebreken specifiek werden bedoeld en of deze gebreken door de wijziging van de landsverordening verholpen zijn.

Daarnaast heeft de Raad geconstateerd dat in de instellingsverordeningen in het algemeen te weinig aandacht wordt geschonken aan de wijze waarop het fonds beheerd zal worden en hoe hierop zal worden toegezien.¹⁹ De fondsbeheerder is verantwoordelijk voor het beheer en de uitvoering van het fonds en is verantwoordelijk voor een doeltreffende en doelmatige besteding van de fondsmiddelen.²⁰ In veel gevallen blijft het echter onduidelijk hoe het intern toezicht op de uitvoering van de via het fonds gefinancierde projecten gestalte zal krijgen en of, in het kader van de verantwoording en het risicobeheer, de uitgevoerde (deel)projecten (intern) geëvalueerd zullen worden.

Echter, de meest voorkomende tekortkomingen die in de regelgeving betreffende de instelling van de begrotingsfondsen worden geconstateerd betreffen de vaststelling van de begroting van de fondsen in diezelfde instellingsverordening. De Raad is de mening toegedaan dat een ontwerp strekkende tot het vaststellen van een begroting een wet in formele zin is en daarom niet strekt tot het stellen van algemeen verbindende voorschriften.²¹ De begroting dient daarom in een aparte enkel daartoe strekkende verordening vastgesteld te worden.

Door bepaalde fondsen met terugwerkende kracht in werking te laten treden, werden ook de in die ontwerpen opgenomen begrotingsvoorstellen van het fonds met terugwerkende kracht vastgesteld. De Raad herhaalt zijn standpunt dat het toekennen van terugwerkende kracht aan een begroting zich niet verhoudt met het machtigingskarakter van die begroting. Volgens de Raad blijkt dat ook uit de memorie van toelichting bij de CV 1989, waarin staat dat een landsverordening tot vaststellen van de begroting een machtiging (vooraf) is tot het doen van uitgaven voor de daarbij genoemde doelstellingen en tot het daarin genoemde bedrag.²²

¹⁸ MvT Landsverordening tot wijziging van de Landsverordening Criminaliteitsbestrijdingsfonds, p. 1.

¹⁹ Zie bijvoorbeeld het advies van de Raad inzake de ontwerp-Landsverordening IBSCA, d.d. 29 november 2018, kenmerk RvA 194-18 en de ontwerp-Landsverordening Begrotingsfonds Migrantenproblematiek Venezuela, d.d. 5 augustus 2020, kenmerk RvA 95-20.

²⁰ MvT tijdelijke wet Klimaatfonds, p. 7, vindplaats: Kamerstukken II 2022/23, 36274, nr. 3.

²¹ Zie onder meer het advies van de Raad inzake de ontwerp-Landsverordening instelling van het IBSCA d.d. 29 november 2018, kenmerk RvA 194-18, en het advies van de Raad inzake de ontwerp-Landsverordening Begrotingsfonds Migrantenproblematiek Venezuela d.d. 5 augustus 2020, kenmerk RvA 95-20.

²² MvT CV 1989, p. 2 en 3.

Ten slotte maakte de Raad bezwaren tegen het vaststellen van begrotingen voor periodes langer dan één jaar.²³ In artikel 40, tweede lid, van de CV 1989, wordt immers bepaald dat de begroting van een begrotingsfonds jaarlijks dient te worden opgemaakt en vastgesteld. De Raad deelt de mening van de regering niet dat ‘alhoewel het tweede lid van artikel 40 van de CV 1989 voorschrijft dat een begroting voor één jaar wordt vastgesteld, dat niet wegneemt dat bij landsverordening van dat voorschrift mag worden afgeweken’ en dat in een ontwerp-landsverordening ‘een situatie kan worden gecreëerd zoals door de Staatsregeling mogelijk is gemaakt.’²⁴ De Raad is van mening dat dan de CV 1989 de mogelijkheid had moeten bieden om de begroting voor een tijdperk langer dan één jaar vast te stellen.

5. Comptabiliteitsvoorschriften begrotingsfondsen

Op grond van artikel 40, tweede lid, van de CV 1989 dienen de begroting en de jaarrekening van Begrotingsfondsen jaarlijks opgemaakt en vastgesteld te worden overeenkomstig de bepalingen van de CV 1989. Aan deze verplichting wordt echter niet altijd (tijdig) voldaan. Dit staat op gespannen voet met het budgetrecht van de Staten.

De afdeling Advisering van de Raad van State verwoordt dit als volgt:

‘Parlementaire betrokkenheid bij de besluitvorming over de begroting wordt gewaarborgd door het budgetrecht. Bij de uitoefening van dit budgetrecht heeft het parlement vooraf een rol als medewetgever en achteraf als controleur van de regering. Dit betekent dat het parlement mede bepaalt voor welke doeleinden de middelen mogen worden aangewend (allocatie en autorisatie). Achteraf controleert het parlement de recht- en doelmatigheid van de uitgaven en houdt het de regering verantwoordelijk voor de gedane uitgaven (controle en verantwoording).’²⁵

Bij de uitvoering van het budgetrecht bepalen de Staten ten eerste mede welke uitgaven mogen worden gedaan. Door het vaststellen van de begroting verlenen de Staten een *voorafgaande* toestemming, oftewel een machtiging tot het doen van uitgaven voor de daarbij genoemde doeleinden en tot de in de begroting vastgestelde bedragen.²⁶

²³ Zie het advies van de Raad inzake de ontwerp-begroting van het TPEF voor de jaren 2011 en 2012, d.d. 21 maart 2012, kenmerk RvA 30-12, het advies van de Raad inzake ontwerp-Landsverordening tot instelling van een Interim Begrotingsfonds Sociaal Crisisplan Aruba, d.d. 29 november 2018, kenmerk RvA 194-18 en het advies van de Raad inzake de ontwerp-begroting van het Interim Begrotingsfonds Sociaal Crisisplan Aruba voor de dienstjaren 2020 en 2021, d.d. 18 december 2019, kenmerk RvA 143-19.

²⁴ Zie het Nader Rapport bij het advies van de Raad inzake de ontwerp-begroting van het TPEF voor de jaren 2011 en 2012, p. 5.

²⁵ Zie het advies van de Afdeling Advisering van de Raad van State inzake het wetsvoorstel Nationaal Groeifonds, d.d. 11 augustus 2021, W18.21.0151/IV, vindplaats Kamerstukken II 2021/22, 35976, nr. 4.

²⁶ MvT CV 1989, p. 2 en 3.

Bij het vaststellen van de jaarrekeningen toetsen de Staten vervolgens *achteraf* de rechtmatigheid, de doelmatigheid en de doeltreffendheid van de gedane uitgaven en de verplichtingen die zijn aangegaan. Bij de zogenaamde rechtmatigheidscontrole wordt beoordeeld of de uitgegeven bedragen binnen de in de vastgestelde begroting opgenomen ramingen zijn gebleven, of de uitgaven correct zijn gedaan en in de juiste categorie worden weergegeven en of voor de aangegane verplichtingen wel toestemming is verleend, met andere woorden, of de minister via de begroting was gemachtigd tot het aangaan van die betreffende verplichtingen.²⁷

De begroting vormt daarmee de basis van het comptabele bestel. Het niet (tijdig) vaststellen van een begroting moet daarom ook als een ernstige tekortkoming worden beschouwd. De Raad nam het feit dat voor de dienstjaren 2021 en 2022 was verzuimd een begroting op te stellen voor het TPEF dan ook hoog op.²⁸

6. Begrotingen, verantwoording en jaarrekeningen begrotingsfondsen

Begrotingen

De laatste begroting die is vastgesteld voor het Garantiefonds is die voor het dienstjaar 1995.²⁹ Volgens de Jaarrekening van het Land Aruba over het dienstjaar 2018 is het saldo van het Garantiefonds Hotels per ultimo 2018 nihil, maar werd het fonds nooit formeel opgeheven.³⁰ Voor het Fonds Afvloeiing personeel werd voor het dienstjaar 1994 de laatste begroting vastgesteld.³¹ Van een formele opheffing van dit fonds is de Raad evenmin gebleken.

Met de Landsverordening tot vaststelling van de begroting van het Interim-Wegeninfrastructuurfonds voor het dienstjaar 2015 werd voor de laatste keer een

²⁷ De Algemene Rekenkamer onderzoekt bij rechtmatigheidsonderzoeken of de rekeningen van de ontvangsten en uitgaven, alle posten bevatten welke volgens de voorschriften daarin moeten voorkomen en of de rekeningen opgemaakt zijn in overeenstemming met de wettelijke voorschriften en de Landsverordening tot vaststelling van de begroting. Bij doelmatigheidsonderzoeken gaat de Algemene Rekenkamer na of met een beleidsbeslissing beoogde doelstelling(en) zijn behaald (effectiviteit) met zo min mogelijk beslag op middelen (efficiency) (zie <https://rekenkamer.aw/pages/werkzaamheden/soorten-onderzoek/>). Deze wettelijke voorschriften zijn onder meer vastgelegd in de CV 1989, de ministeriële regeling overige financiële administraties (AB 1991 no. 115) en de in mei 2007 door de Directie Financiën opgestelde Richtlijnen Uitgangspunten Beleid en Begroting 2006-2009.

²⁸ Zie het advies van de Raad inzake de ontwerp-Landsverordening houdende vaststelling van de uitgaven en ontvangsten van het TPEF voor de dienstjaren 2020 en 2021, d.d. 4 mei 2022, kenmerk RvA 22-22.

²⁹ AB 1998 no. 19.

³⁰ Zie de Jaarrekening van Land Aruba over het dienstjaar 2018, p. 89.

³¹ AB 1995 no. 52.

begroting voor dit fonds vastgesteld.³² Volgens de laatste overweging in de considerans van deze Landsverordening was het de bedoeling het fonds op te heffen, maar een dergelijke bepaling is in deze Landsverordening niet opgenomen. Ook een andere daartoe strekkende regeling heeft de Raad niet aangetroffen.

De laatste begroting voor het Onderwijsfonds was de begroting voor het dienstjaar 2018.³³ De Raad adviseerde om dit fonds bij gebrek aan middelen op te heffen. Het advies werd niet opgevolgd, omdat het, volgens de regering, de verwachting is dat in de toekomst andere dan wel nieuwe projecten zullen worden aangeboden voor financiering vanuit het Onderwijsfonds.³⁴

Voor het Interim Begrotingsfonds Restmiddelen Fondo Desaroyo Aruba werd voor het laatst voor het dienstjaar 2018³⁵ een begroting vastgesteld, voor het Interim Begrotingsfonds Sociaal Crisisplan Aruba voor het laatst voor de dienstjaren 2020 en 2021³⁶ en de laatste begroting voor het Begrotingsfonds Migrantenproblematiek Venezuela betrof het dienstjaar 2020.³⁷ Op 8 maart 2024 werd de begroting voor het TPEF voor het dienstjaar 2024 vastgesteld.³⁸

En alhoewel een aantal van de hierboven genoemde fondsen wellicht uitgeput en niet meer actief zijn, zou voor deze fondsen toch, zolang zij niet formeel opgeheven zijn, ieder jaar tijdig een begroting en een jaarrekening opgemaakt en vastgesteld moeten worden. Tot heden zijn voor het dienstjaar 2025 nog geen begrotingen voor de bestaande begrotingsfondsen aan de Raad aangeboden.

Een uitzondering op de verplichting tot het jaarlijks vaststellen van een begroting is gemaakt voor het Criminaliteitsbestrijdingsfonds. In artikel 2, eerste lid, van de Landsverordening Criminaliteitsbestrijdingsfonds is namelijk bepaald dat in afwijking van de CV 1989 geen begroting voor het fonds wordt vastgesteld, maar dat de minister, belast met Justitie, over het vermogen van het fonds beschikt en dat hij daarover iedere drie maanden verantwoording aflegt aan de Staten.³⁹ Ter versterking van het budgetrecht en de informatiepositie van de Staten dient aan het einde van elk kwartaal

³² AB 2015 no. 48.

³³ AB 2018 no. 51.

³⁴ Zie het Nader rapport bij het advies van de Raad inzake de ontwerp-landsverordening tot vaststelling van de begroting van het Onderwijsfonds voor het dienstjaar 2018, d.d. 17 mei 2018, kenmerk SMR-W-10/'18, p. 3.

³⁵ AB 2017 no. 60.

³⁶ AB 2020 no. 72.

³⁷ AB 2020 no. 191.

³⁸ AB 2024 no. 10.

³⁹ Deze bepaling is bij Nota van Wijziging aan artikel 2, eerste lid, van de Landsverordening Criminaliteitsbestrijdingsfonds toegevoegd. De Raad heeft over deze Nota van Wijziging niet geadviseerd.

een voortgangsrapportage inclusief een bestedingsoverzicht van het fonds te worden vastgesteld en aan de Staten te worden gezonden.⁴⁰

De Raad is echter de mening toegedaan dat het in artikel 2, eerste lid, van de Landsverordening bepaalde een zodanige uitholling van het budgetrecht betekent, die niet gecompenseerd kan worden met de verplichting om aan het einde van elk kwartaal een voortgangsrapportage inclusief een bestedingsoverzicht van het fonds vast te stellen en aan de Staten te zenden. Om volledig recht te doen aan het budgetrecht van de Staten, zou voor het fonds jaarlijks een begroting dienen te worden vastgesteld, zodat de Staten het beleidsplan van de minister kunnen beoordelen en de minister al dan niet een voorafgaande machtiging kunnen verlenen om zijn plannen uit te voeren en niet, zoals nu het geval is, de Staten achteraf voor min of meer voldongen feiten te plaatsen.⁴¹ Het feit dat in 2023 de landsverordening Criminaliteitsbestrijdingsfonds zodanig is gewijzigd, dat in het fonds met ingang van 1 januari 2024 steeds een bedrag van minimaal Afl. 500.000 aanwezig dient te zijn, onderstreept het belang van het jaarlijks vaststellen van een begroting.⁴²

Verantwoording

Aansluitend op het voorgaande is met betrekking tot het Criminaliteitsbestrijdingsfonds bovendien gebleken dat de verplichting om aan het eind van elk kwartaal de Staten te voorzien van een voortgangsrapportage – inclusief een bestedingsoverzicht van de begroting van het fonds – niet wordt nagekomen. Wel heeft de minister op 12 januari 2024 het jaarlijks beleidsplan 2024 aan de Staten aangeboden.

Ook in de verordeningen waarmee het IBSCA en het Begrotingsfonds Migrantenproblematiek Venezuela werden ingesteld is een verplichting opgenomen om aan het eind van elk kwartaal de Staten te voorzien van een voortgangsrapportage, inclusief een bestedingsoverzicht van de begroting van het fonds.⁴³

Een dergelijke verplichting is in de instellingsverordening van het TPEF niet opgenomen. Ten aanzien van het TPEF kunnen de ministers belast met Toerisme en

⁴⁰ MvT Landsverordening Criminaliteitsbestrijdingsfonds, p. 4.

⁴¹ Zie het advies van de Raad inzake de Ontwerp-landsverordening tot wijziging van de Landsverordening Criminaliteitsbestrijdingsfonds (AB 2012 no. 52), d.d. 10 augustus 2022, kenmerk RvA 61-22.

⁴² AB 2023 no. 50 en AB 2023 no. 62.

⁴³ Zie artikel 5 van de Landsverordening IBSCA en artikel 5 van de Landsverordening Begrotingsfonds Migrantenproblematiek Venezuela.

Financiën een daartoe ingesteld toezichtorgaan machtigen om toe te zien op de besteding van de middelen van het TPEF.⁴⁴ Een dergelijk orgaan is in 2010 ingesteld.⁴⁵

In zijn rapport 'Bo Aruba', merkte de Algemene Rekenkamer echter op dat de leden van het toezichtorgaan naast het houden van toezicht, tevens worden belast met de besteding van de middelen van het fonds. Aan het toezichtorgaan wordt dus ook een uitvoerende rol toebedeeld. Het uitvoeren en zelf controleren van hetgeen uitgevoerd is, impliceert een functievermenging. Volgens de Algemene Rekenkamer brengt deze functievermenging, in combinatie met een brede doelstelling van het fonds risico's met zich mee rond de besteding van Landsmiddelen.⁴⁶

In artikel 10 van de Landsverordening Onderwijsfonds is bepaald dat de directeur van de Directie Economische Zaken, Handel en Industrie belast is met het houden van toezicht op het adequaat en efficiënt gebruik van de door de Europese Commissie beschikbaar gestelde middelen. De directeur is tevens belast met het uitbrengen van een rapport van bevindingen aan de Europese commissie.

Voor het Interim Begrotingsfonds Restmiddelen Fondo Desaroyo Aruba stelt de Directie Financiën een bestedingsverantwoording op met betrekking tot de aanwending van de storting van de Nederlandse financieringsmiddelen. De Centrale Accountantsdienst verricht onderzoek naar de bestedingsverantwoordingen en stelt een controleverklaring op. De bestedingsverantwoording en de controleverklaring worden naar de Nederlandse minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties opgestuurd, een kopie van de bestedingsverantwoording en de controleverklaring wordt tegelijkertijd verzonden aan de Staten.

Het Schuldsanering- en investeringsfonds (AB 2009 no. 42) werd met ingang van 1 december 2012 formeel bij landsbesluit (AB 2012 no. 50) opgeheven. Het is de Raad niet bekend of de voordracht voor dit landsbesluit vergezeld ging van een toelichting waarin een eindverantwoording en -afrekening was opgenomen.⁴⁷ Wel lijkt het Land nog wel een vordering te hebben op dit fonds.⁴⁸

⁴⁴ Zie artikel 4, tweede lid, van de Landsverordening tot oprichting een tweetal begrotingsfondsen ten behoeve van de toeristische promotie van Aruba onderscheidenlijk ten behoeve van de verbetering van het toeristische product.

⁴⁵ Ministeriële beschikking Instelling toezichtorgaan TPEF MTTA/no. 1502 d.d. 13 oktober 2010.

⁴⁶ Zie het rapport van de Algemene Rekenkamer, Bo Aruba, een onderzoek naar de projecten en een weergave van de risico's, 2018, p. 68.

⁴⁷ Zie artikel 5, derde lid, van de Landsverordening Schuldsanerings- en Investeringsfonds.

⁴⁸ MvT ontwerp-Landsbegroting 2025, p. 230.

Met betrekking tot het Onderwijsfonds en het Criminaliteitsbestrijdingsfonds is ten slotte bepaald dat de Centrale Accountantsdienst belast is met de controle van de financiële administratie en de jaarrekening.

In hoeverre bovenstaande bestedingsverantwoordingen, het toezicht en de controle hierop ook daadwerkelijk plaatsvinden, is de Raad niet bekend. Uit navraag bij de griffie van de Staten is gebleken dat de Staten het jaarplan 2025 van het Criminaliteitsbestrijdingsfonds nog niet hebben ontvangen en dat er met betrekking tot de bovenstaande begrotingsfondsen ook nog geen bestedingsverantwoordingen zijn ontvangen. Hiermee wordt niet voldaan aan hetgeen dat bepaald is en dit leidt ertoe dat de Staten niet geïnformeerd worden over het financieel beheer dat is gevoerd. Naast het ontbreken van jaarlijkse begrotingen zorgt dit voor een verdere uitholling van het budgetrecht van de Staten.

Jaarrekeningen

In het kader van een transparante verantwoording om de Staten in de gelegenheid te stellen om achteraf decharge te verlenen over het financieel beheer dat is gevoerd, dient jaarlijks van ieder begrotingsfonds een jaarrekening - inclusief een goedkeurende accountantsverklaring - ingediend te worden. Aan de hand hiervan is het aan de Staten om een oordeel te vormen over de rechtmatigheid en doelmatigheid van de besteding van middelen van de begrotingsfondsen. Uit navraag is echter gebleken dat Directie Financiën niet over jaarrekeningen van de begrotingsfondsen beschikt. Hiermee lijken de jaarrekeningen, net als de begrotingen, van de begrotingsfondsen niet jaarlijks opgemaakt en vastgesteld te worden, hetgeen wel wettelijk bepaald is in de CV 1989.

7. Conclusie en aanbevelingen

Op het moment van opstellen van deze voorlichting, zijn er negen actieve begrotingsfondsen (zie bijlage). Bij het instellen van het merendeel van deze fondsen zijn een aantal tekortkomingen geconstateerd, zoals 1) een onduidelijke doelomschrijving van het fonds, 2) onduidelijkheden in de reikwijdte van het fonds, 3) in de Instellingsverordening is onvoldoende aandacht geschonken aan het beheer van en toezicht op het fonds, 4) in dezelfde landsverordening werd de instelling van het fonds en de begroting van het fonds geregeld, 5) het met terugwerkende kracht instellen van een begrotingsfonds en 6) het vaststellen van begrotingen voor periodes langer dan één jaar. Daarnaast wordt vaak niet voldaan aan de comptabiliteitsvoorschriften door het niet tijdig vaststellen dan wel het ontbreken van vastgestelde begrotingen, bestedingsverantwoordingen en/of jaarrekeningen. Hiermee wordt het budgetrecht van de Staten ernstig uitgehold.

Zoals in de inleiding reeds werd vermeld was de aftredende regering voornemens een Begrotingsfonds Pandemische Veerkracht en Innovatie in te stellen. Vooruitlopend op de formele instelling van dit begrotingsfonds en/of mogelijk andere fondsen, wil de Raad vast een aantal aanbevelingen meegeven. De Raad heeft daarbij geput uit de instellingswetgeving van Nederlandse begrotingsfondsen, zoals het Nationaal Groeifonds en het Klimaatfonds en de evaluatie van de Comptabiliteitswet 2016, waarvan de bevindingen in september 2023 zijn gepubliceerd.

- Toon de noodzaak tot het instellen van een begrotingsfonds aan, zorg voor een duidelijke doelomschrijving en definieer inhoudelijke criteria waar een project ten minste aan moet voldoen om voor middelen uit het fonds in aanmerking te kunnen komen. Zoals de Afdeling Advisering van de Raad van State ook al benadrukte wordt met een nauwkeurige doelomschrijving voorkomen dat geld een bestemming gaat zoeken en gelden ondoelmatig worden besteed. Het definiëren van inhoudelijke criteria draagt bij aan het waarborgen dat toegekende financiële middelen doelmatig, doeltreffend en rechtmatig worden besteed.⁴⁹ Het ontbreken van een duidelijke wettelijke doelomschrijving en inhoudelijke criteria maakt dat het voor het parlement onduidelijk is waar precies mee in wordt gestemd en maakt dat het moeilijk te controleren is of het fonds effectief is geweest.⁵⁰

Het aantonen van de noodzaak voor tot het instellen van een begrotingsfonds en een duidelijke doelomschrijving zouden er ook kunnen toe bijdragen dat de prioreiteisstelling minder eenvoudig zal worden aangepast en dat middelen en beschikbare tijd plotseling anders worden ingezet voor projecten die mogelijk niet eens op de oorspronkelijke lijst stonden, zoals het asfalteren van wegen in aanloop naar verkiezingen. Een goed voorbeeld hiervan is de waterzuiveringsproblematiek, die al jarenlang bekend is maar telkens van de prioriteitenlijst wordt geschrapt.

In het geval van de ATA worden er inderdaad middelen gereserveerd om, in samenwerking met DOW, projecten te financieren die bijdragen aan de verbetering van het 'product Aruba'. Dit kwam voort uit het feit dat in de beginjaren vrijwel alle projectvoorstellen niet als prioriteit werden beoordeeld, voornamelijk vanwege beperkte middelen.

⁴⁹ Toelichting Wet Nationaal Groeifonds, p. 12, vindplaats Kamerstukken II 2021/22, 35976, nr. 3.

⁵⁰ Zie het advies van de Afdeling Advisering van de Raad van State inzake het wetsvoorstel Nationaal Groeifonds, d.d. 11 augustus 2021, W18.21.0151/IV, vindplaats Kamerstukken II 2021/22, 35976, nr. 4.

- Stel een begrotingsfonds alleen in voor specifieke meerjarige projecten.⁵¹ Overweeg daarom in de instellingsverordening een verplichting op te nemen dat gelijktijdig met het opstellen van de begroting een meerjarenprogramma wordt opgesteld, dat als bijlage bij de ontwerpbegroting gevoegd wordt.⁵² Hiermee kan inzicht worden verschaft in de lopende en toekomstige projecten die uit het fonds worden gefinancierd en de uitgaven die ten laste van de begroting van het fonds worden gebracht. Volgens het advies van de Afdeling Advisering van de Raad van State inzake het wetsvoorstel Nationaal Groeifonds ontstaat zonder dit inzicht het risico dat bepaalde bestedingen uit beeld verdwijnen doordat ze niet meer ‘geoormerkt’ in de begroting (en het jaarverslag) voorkomen maar opgaan in (veel) grotere begrotingen of begrotingsposten. Daarmee zou afbreuk worden gedaan aan de kerngedachte achter het instellen van een begrotingsfonds - waarbij ‘uitgaven afzonderlijk worden beheerd en in beeld blijven’. Tevens wordt zo afbreuk gedaan aan de effectiviteit van de controletaak van het parlement ten aanzien van het fonds.⁵³ Het meerjarenprogramma komt daarmee het budgetrecht en de informatiepositie van het parlement ten goede. Het maakt dat de controletaak effectiever uitgevoerd kan worden.⁵⁴

Uit de meerjarenplannen zou ook de rechtvaardiging moeten blijken voor het onderbrengen van daartoe bestemde middelen in een begrotingsfonds. Onduidelijkheid ten aanzien van de meerjarenplannen zou de vraag op kunnen roepen of de uitgaven van dit begrotingsfonds ook in de reguliere Landsbegroting opgenomen zouden kunnen worden. Daarmee zou dan tevens de noodzakelijkheid voor het instellen, dan wel voortbestaan van het begrotingsfonds ter discussie moeten komen te staan.

- Overweeg om in de instellingsverordening een evaluatiebepaling op te nemen, zodat, indien nodig, tijdige bijsturing van processen kan plaatsvinden en de werking en de uiteindelijke resultaten van het fonds geoptimaliseerd kunnen worden. Ook dient geëvalueerd te worden of de doelstellingen op een efficiënte wijze, binnen het vastgestelde budget, zijn bereikt. Dit maakt het noodzakelijk van tevoren doelstellingen, overige criteria en indicatoren duidelijk te formuleren.⁵⁵ Daarnaast beperkt een regelmatige evaluatie het risico dat de

⁵¹ Evaluatie Comptabiliteitswet 2016, *Wellicht wat taai, wel belangrijk*, september 2023, p. 93.

⁵² Het is in Nederland gebruikelijk dat bij de ontwerpbegrotingen van fondsen als bijlage een meerjarenprogramma wordt aangeboden, zie de toelichting op de Wet Klimaatfonds, p. 11, Tweede Kamer, vergaderjaar 2022-2023, 36 274, nr. 3.

⁵³ Zie het advies van de Afdeling Advisering van de Raad van State inzake het wetsvoorstel Nationaal Groeifonds, d.d. 11 augustus 2021, W18.21.0151/IV, vindplaats Kamerstukken II 2021/22, 35976, nr. 4.

⁵⁴ MvT Wet Nationaal Groeifonds, p. 8, Kamerstukken II 2021/22, 35 976, nr. 3.

⁵⁵ Zie ook het rapport van de Algemene Rekenkamer, Bo Aruba, een onderzoek naar de projecten en een weergave van de risico's, 2018, p. 14.

middelen in het begrotingsfonds steeds maar weer naar een volgend jaar worden doorgeschoven. Als het doel inmiddels is bereikt, of buiten bereik is gekomen, dan dient het fonds opgeheven te worden en kunnen de nog beschikbare middelen op een andere manier worden aangewend.⁵⁶ Het delen van de uitkomsten van de evaluatie met de Staten komt het budgetrecht ten goede.⁵⁷

Bovenstaande aanbevelingen dragen eraan bij dat de Staten in staat gesteld worden het budgetrecht naar behoren te kunnen uitoefenen. Het is daarvoor echter zonder meer noodzakelijk te zorgen voor een tijdige vaststelling van de begrotingen, bestedingsverantwoordingen en/of jaarrekeningen. Het belang hiervan kan niet genoeg onderstreept worden.

De Secretaris,

De Voorzitter,

mr. A. Braamskamp

mr. D.G. Kock

⁵⁶ Evaluatie Comptabiliteitswet 2016, *Wellicht wat taai, wel belangrijk*, september 2023, p. 94.

⁵⁷ Evaluatie Comptabiliteitswet 2016, *Wellicht wat taai, wel belangrijk*, september 2023, p. 94.

Bijlage *Overzicht begrotingsfondsen*

Fonds	Ingesteld	Doel	Beheer van het fonds
1. Garantiefonds	1995	Met het oog op de dekking van de mogelijke financiële gevolgen van door het Land verstrekte garanties voor de bouw en inrichting van hotels. ⁱ	De minister, belast met Financiën. ⁱⁱ
2. Fonds Afvloeiing Personeel	1995	Met het oog op de dekking van de uit de reorganisatie van de overheidsorganisatie voortvloeiende kosten van vrijwillig ontslag van landsdienaren als bedoeld in de Landsverordening uitkering bedrag-ineens. ⁱⁱⁱ	Een bepaling door wie het fonds wordt beheerd ontbreekt.
3. Interim-Wegeninfrastructuurfonds	2002	Dit fonds werd ingesteld ter dekking van de kosten van de aanleg en het onderhoud van wegen en de voorbereiding daarvan, alsmede de kosten van voorzieningen, benodigd voor de behoorlijke afvoer van regenwater op, onder of langs de wegen en van de aanleg van riolering langs nieuwe wegen, voor zover daarin in een begrotingsfonds is voorzien. ^{iv}	De minister, belast met Infrastructuur, maar in afwijking van artikel 39, tweede lid van de CV 1989 berust het toezicht enkel bij de minister, belast met Financiën. ^v
4. Tourism Product Enhancement Fund (TPEF)	2010	De middelen van het TPEF worden aangewend voor de verbetering van het toeristische product Aruba. ^{vi}	De minister belast met Toerisme en de minister belast met Financiën. ^{vii}
5. Onderwijfsfonds	2012	De gelden die worden ondergebracht in het Onderwijfsfonds zijn bestemd voor het uitvoeren van projecten op onderwijsgebied, waarmee beoogd wordt de kwaliteit van het onderwijs te bevorderen. ^{viii}	De minister van Onderwijs. ^{ix}
6. Criminaliteitsbestrijdingsfonds	2012	Dit fonds werd ingesteld om projecten te financieren die ten doel hebben de criminaliteitsbestrijding te bevorderen. ^x	De minister belast met Justitie. ^{xi}
7. Interim Begrotingsfonds Restmiddelen Fondo Desaroyo Aruba	2017	Naar aanleiding van het op 22 maart 2017 gesloten protocol tussen Aruba en Nederland, werd het wenselijk geacht – voor een transparante verantwoording over het financiële beheer en de besteding van de restmiddelen van het Fondo Desaroyo Aruba te waarborgen - een tijdelijk afgescheiden vermogen te creëren in de vorm van een begrotingsfonds. ^{xii} De in dit fonds ondergebrachte middelen zijn bestemd voor investeringen ten behoeve van het onderhoud, de aanleg en verbetering van de Arubaanse infrastructuur en voor investeringsprojecten ten behoeve van de kwaliteit van bestuur, duurzame ontwikkeling, rechtshandhaving, onderwijs en natuurbescherming. ^{xiii}	De minister, belast met Financiën. ^{xiv}
8. Interim Begrotingsfonds Sociaal Crisisplan Aruba (IBSCA)	2018	Ten behoeve van een meer slagvaardige en effectieve implementatie van het Integraal Sociaal Crisisplan werd in 2018 het IBSCA ingesteld. ^{xv}	De ministers van Financiën, Economische Zaken en Cultuur, van Sociale Zaken en Arbeid, van Justitie, Veiligheid en Integratie, van Toerisme, Volksgezondheid en Sport alsmede van Onderwijs, Wetenschap en Duurzame Ontwikkeling. ^{xvi}
9. Begrotingsfonds Migrantenproblematiek Venezuela	2020	Ten behoeve van een slagvaardig en effectief beheer van door Nederland beschikbaar gestelde middelen om de Venezolaanse migrantenproblematiek aan te pakken, werd het wenselijk geacht om een begrotingsfonds in te stellen. ^{xvii}	De minister, belast met Financiën, de minister, belast met Algemene Zaken, en de minister belast met Justitie. ^{xviii}

-
- ⁱ Zie artikel 1, eerste lid, van de Landsverordening houdende instelling van drie begrotingsfondsen (AB 1995 no. 50).
- ⁱⁱ Zie artikel 1, tweede lid, van de Landsverordening houdende instelling van drie begrotingsfondsen (AB 1995 no. 50).
- ⁱⁱⁱ Zie artikel 2, eerste lid, van de Landsverordening houdende instelling van drie begrotingsfondsen (AB 1995 no. 50).
- ^{iv} Zie artikel 2, eerste lid, van de Landsverordening tot oprichting van het Interim-Wegeninfrastructuurfonds (AB 2002 no. 89).
- ^v Zie artikel 2, tweede lid, van de Landsverordening tot oprichting van het Interim-Wegeninfrastructuurfonds (AB 2002 no. 89).
- ^{vi} Zie artikel 3, derde lid, van de Landsverordening tot oprichting van een tweetal begrotingsfondsen ten behoeve van de toeristische promotie van Aruba onderscheidenlijk ten behoeve van de verbetering van het toeristische product Aruba (AB 2010 no. 55).
- ^{vii} Zie artikel 4, eerste lid, van de Landsverordening tot oprichting van een tweetal begrotingsfondsen ten behoeve van de toeristische promotie van Aruba onderscheidenlijk ten behoeve van de verbetering van het toeristische product Aruba (AB 2010 no. 55).
- ^{viii} Zie artikel 2, eerste lid, van de Landsverordening Onderwijfsfonds (AB 2012 no. 44) en het nader rapport bij het advies van de Raad inzake de ontwerp-landsverordening tot vaststelling van de begroting van het Onderwijfsfonds voor het dienstjaar 2018, d.d. 17 mei 2018, kenmerk SMR-W-10/'18, p. 2.
- ^{ix} Zie artikel 4, van de Landsverordening Onderwijfsfonds (AB 2012 no. 44).
- ^x Zie artikel 2, eerste lid, van de Landsverordening Criminaliteitsbestrijdingsfonds (AB 2012 no. 52).
- ^{xi} Zie artikel 3, eerste lid, van de Landsverordening Criminaliteitsbestrijdingsfonds (AB 2012 no. 52).
- ^{xii} Zie de considerans van de Landsverordening Interim Begrotingsfonds Restmiddelen Fondo Desaroyo Aruba (AB 2017 no. 60).
- ^{xiii} Zie artikel 2, tweede en derde lid, van de Landsverordening Interim Begrotingsfonds Restmiddelen Fondo Desaroyo Aruba (AB 2017 no. 60).
- ^{xiv} Zie artikel 1, tweede lid, van de Landsverordening Interim Begrotingsfonds Restmiddelen Fondo Desaroyo Aruba (AB 2017 no. 60).
- ^{xv} Zie de considerans en artikel 1, tweede lid, van de Landsverordening Interim Begrotingsfonds Sociaal Crisisplan Aruba (AB 2018 no. 84).
- ^{xvi} Zie artikel 1, derde lid, van de Landsverordening Interim Begrotingsfonds Sociaal Crisisplan Aruba (AB 2018 no. 84).
- ^{xvii} Zie de considerans van de Landsverordening Begrotingsfonds Migrantenproblematiek Venezuela (AB 2020 no. 191).
- ^{xviii} Zie artikel 1, derde lid, van de Landsverordening Begrotingsfonds Migrantenproblematiek Venezuela (AB 2020 no. 191).

